

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת קורח

תשפ"ג

(שנה ז', גליון מס' 296)

שיעורי הרב אליהו בר חן
e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

שבת מברכין, חודש תמוז:

המולד, יהיה ביום א', שעה 03:36 ו-15 חלקים

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
21:03	20:28	19:11	ירושלים:
21:01	20:31	19:28	תל אביב:
21:05	20:33	19:23	חיפה:
21:02	20:28	19:27	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שושנה סולטנה בת מרים

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

שרית בת גילה

פאני פרוחה בת רחל

הרב רפאל פנחס בן מרים רמו

רפאל מנחם בן רות רדואה

הרב יוסף בן רחל

הרב שלמה בן שמחה

חיים נתן צבי בן שרה

מרדכי בן רינה

מאיר בן נעמי

אליהו לוזון בן גד

פרשת קורח התשפ"ג

"כוח התורה"

א. "ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ודתו ואבירם בני אליאב, ואון בן פלת בני ראובן. ויקמו לפני משה, ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים - נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם. ויקהלו על משה ועל אהרן, ויאמרו אליהם רב לכם, כי כל העדה כלם קדשים - ובתוכם יהוה, ומדוע תתנשאו על קהל יהוה. וישמע משה ויפל על פניו. וינדב אֶל קרח, ואֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר, בְּקֹר וַיִּדַע יְהוָה אֶת אֲשֶׁר לוֹ, וְאֵת הַקְּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו, וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו. זֹאת עָשׂוּ קְחוּ לָכֶם מַחְתֹּת, קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ. וַתִּנּוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֶת - לִפְנֵי יְהוָה מִחַר, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ, רַב לָכֶם בְּנֵי לְוִי... וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ, וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ - וַיִּשְׁימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת, וַיַּעֲמְדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעֵדָה," (במדבר, טז, א' - יט').

ב. על מאמר הכתוב ¹, "ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ודתו ואבירם בני אליאב, ואון בן פלת בני ראובן", הביא רש"י הקדוש לדבריהם של רבותינו ז"ל ²:

"ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ולמה לא כתיב 'בן יעקב' או 'בן ישראל'?

זה שאמר הכתוב ³, 'בסדס אל תבא נפשי' - אלו המרגלים,

'בקהלם אל תחז כבדי' - זה קרח.

אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם,

לא במרגלים, ולא במחלקת של קרח, לא יזכר שמי על אותן הרשעים.

¹ במדבר, טז' - א'.

² במדבר רבה, פרשה יח', ה'.

³ בראשית, מט' - ו'.

ואימתי יזכר שמי?

כִּשְׁהוּ מִתְיַחֲסוּ וְעוֹמְדוּ עַל הַדּוֹכָן ⁴, 'בְּן תַּחַת, בְּן אֲסִיר, בְּן אֲבִיָסוֹף, בְּן קֶרַח, בְּן יֶזְרָה, בְּן קֶהֶת, בְּן לֵוִי, בְּן יִשְׂרָאֵל'."

ויעויין לדברי רבותינו זיע"א, שביארו את בקשתו של יעקב אע"ה, כל אחד ואחד לפי דרכו בקודש,

ובסייעתא דשמיא, בהמשכם של הדברים, נענה אף אנו בזה, כפי שזיכנו הבורא ית"ש.

ג. ידוע מדברי רבינו האר"י זיע"א ⁵ :

שלעתיד לבוא, יעלה קורח ויפרח,

וכפי שנרמז בפסוק ⁶, "צַדִּיק כְּתִמְךָ יִפְרַח", שהוא סופי תיבות קורח.

וזה לשון קודשו :

" צַדִּיק כְּתִמְךָ יִפְרַח' - סופי תיבות 'קרח',

רָמַז, שעתיד לפרוח בימי שמואל הנביא, הבא מבני בניו של קרח ⁷.

ו-יתרו, הוא גם כן מ-קין,

וזהו ⁸, 'יִנְרָא אֶת הַקִּינִי, שהוא יתרו סוד קין.

⁴ דברי הימים א', ו', כב' - כג'.

⁵ "ליקוטי תורה" (תהילים, צב').

⁶ תהילים, צב' - יג'.

⁷ וכפי שדרשו רבותינו ז"ל בפרשתן (במדבר רבה, פרשה יח', ח'):

"וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות הזו?

אלא, עיניו הטעתו, ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו,

שמואל - ששקול כמשה ואהרן, שנאמר (תהילים, צט' - ו'), 'משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקראי שמו' ...

אמר, אפשר הגדלה הזו עתידה לעמד ממני, ואני אדם?!

ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה ועומדין מהן."

וזהו ⁹, 'כִּי שְׂבָעֵתִים יִקָּם קִינִי',

'יִקָּם', ראשי תיבות - יִתְרוֹ קָרַח מִצְרִי ¹⁰.

⁸ במדבר, כד' - כא'.

⁹ בראשית, ד' - כד'.

¹⁰ רבותינו המקובלים זיע"א, ובראשם רבינו בחיי בפירושו עה"ת (בראשית, ד' - כה'), האריכו לבאר:

כי משה רע"ה, היה גלגול של שת והַבֵּל,

וראשי התיבות של משה, הוא, מִשֶּׁה שֶׁת הַבֵּל.

והנה, כתב הגה"ק רבינו ישראל סרוג זיע"א (בספרו הקדוש "לימודי אצילות", סוד הצמצום, חלק ראשון):

"ודע, כי קין נתגלגל עיקר נשמתו ביתרו, ורוחו בקרח, ונפשו במצרי,

וזה שאמר הכתוב (בראשית, ד' - טו'), 'שְׂבָעֵתִים יִקָּם קִינִי' -

ראשי תיבות, יִתְרוֹ קָרַח מִצְרִי.

המצרי - הרגו משה.

לקרח - נתקנא, עד שנבלע.

ויתרו - התקין עצמו, ונתן למשה צפורה בתו לאשה, שהיא היתה מתאומתו, שבעבורה הרג קין להבל ...

ורמז לזה, שיתרו עיקר נשמתו של קין אחיו של הבל - שהוא משה, והוא שנאמר (שמות, יח' - ו'), 'אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ, ראשי תיבות אַחִי".

ובענין זה, נציין את מה שכתב הרב חיד"א זיע"א (בספרו הקדוש "דבש לפי", מערכת א', סעיף כט' - "אלישע") משמו של רבינו האר"י זיע"א:

"אלישע, היה הטוב שבקין,

כלפי שבקין נאמר (בראשית, ד' - ה'), 'וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה'.

לכך נקרא אלישע, כלומר אלי-שע, כלומר שָׁעָה".

ובהגהות בעל "בני יששכר" (שם), כתב:

"כמדומה, שראיתי, שהשונמית היתה גלגול חוה - 'אִשָּׁה גְדוּלָה' (מלכים ב', ד' - ח'),

ויש לומר לפי זה -

להיות שקין הרג את בנה, לכך בכאן אלישע החיה את בנה.

והשם יתברך יודע".

לכן אמר בלעם ¹¹, 'אוי מי יחיה משמו אל',
פירוש - קרח הבא מקין, עתיד להחיות ולפרוח, על ידי שמואל הנביא".
ובביאור העניין, כתב ¹² מו"ר הגה"צ רבי שבתי שעפטיל וייס שליט"א, משמו של
הרה"ג אברהם יודלביץ שליט"א:
דהנה, ידוע ש"הלבנון", הוא בית המקדש, באשר הוא מלבין עוונותיהם של
ישראל ¹³,
ובית המקדש, היו עשוי מעצי ארזים ¹⁴.
וכמו כן, "אָרז", משמעותו גם "דלת",
וכמאמר הכתוב ¹⁵, "וְאִם דָּלַת הַיָּא, נְצוּר עָלֶיהָ לֹחַ אָרֶז".
וממילא, פירוש הפסוק ¹⁶, "צַדִּיק כְּתָמַר יִפְרַח, כְּאָרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה", כך הוא:
"צַדִּיק כְּתָמַר יִפְרַח" - היינו, מתי קורח יעלה ויפרח?
"כְּאָרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה" - היינו, כאשר יעלו שערי בית המקדש יחד עם קורח.
ולהלך יתבאר בזה עוד.
ד. במסכת קידושין ¹⁷, מצינו:
"חמשה בני סמכי, הוה ליה לאבימי בחיי אביו.
וכי הוה אתא רבי אבהו, קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמר -
אין אין, עד דמטאי התם.

¹¹ במדבר, כד' - כג'.

¹² בספרו הנפלא "משבצות זהב" על הנ"ך (שמואל א', ב' - ט'. עמ' נט', הערה לג').

¹³ "אבות דרבי נתן", פרק כה'.

¹⁴ שמואל ב', ה' - יא'.

¹⁵ שיר השירים, ח' - ט'.

¹⁶ תהילים, צב' - יג'.

¹⁷ לא' ע"ב.

יומא חד, אמר ליה אשקיין מיא,

אדאייתי ליה, נמנס.

גחין, קאי עליה עד דאיתער.

איסתייעא מילתיה - ודרש אבימי¹⁸ מזמור לאסף¹⁹.

ובביאור הדרשה, כתב רש"י הקדוש:

"מזמור לאסף, אלהים באו גוים בנחלתך וגו'²⁰, קינה לאסף מיבעי ליה²¹ ?

וְדַרְשׁ כַּךְ -

שאמר אסף שירה, על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים ואבנים שבביתו,
ומתוך כך, הותיר פליטה בישראל.

שאלמלא כך, לא נשתייר משונאי ישראל שריד²².

וכן הוא אומר²³, 'כִּלְהֵאמֹר ה' אֶת חֲמָתוֹ ... וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן'."

¹⁸ תהילים, עט' - א'.

¹⁹ וביאור המעשה, כך הוא:

לאמורא אבימי, היו חמשה בנים שנסמכו להוראה, עוד בחיי אביו רבי אבהו.

ועם כל זאת, בכל פעם שהיה אביו רבי אבהו ניצב על דלתו וקורא לו, היה רבי אבהו אומר לו -

"כן אבא, כן אבא", עד שהיה מגיע לפתח הדלת.

יום אחד, אמר לו אביו השקיני מים,

ועד שהוא הביא לו את המים, נרדם אביו.

ובכל זאת, נשאר אבימי גחון על הקרקע עם המים, עד שאביו יתעורר.

ובשכר הדבר, זכה אבימי, לדרוש את המזמור (תהילים, עט' - א'), "מזמור לאסף".

²⁰ "מזמור לאסף, אלהים באו גוים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך, שמו את ירושלים לעיים".

²¹ דהיינו:

שנתקשה בזה אבימי, מפני מה אמר אסף "מזמור", על חורבן בית המקדש,

והלא, על דבר שכזה, היה מן הראוי לומר קינה?

²² והוא בלשון "סגי נהור".

אולם, בעלי ה"תוספות", הביאו בזה פשט אחר:

"שאסף אמר שירה, על שטבעו בארץ שְׁעָרֶיהָ.

משל לשפחה -

שהלכה לשאוב מים מן הבאר, ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת ובוכה,

עד שבאתה שפחת המלך לשאוב, ובידה כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם.

התחילה הראשונה לשורר,

ואמרה, עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן

הבאר שאינו נחשב,

ועכשיו, מי שיוציא אותו של זהב, יוציא כדי עמו.

כך בני קרח שהיו בלועים, כשראו שטבעו בארץ שְׁעָרֶיהָ, אמרו שירה.

אמרו, מי שיוציא השערים, יוציא גם אותנו.

לכך אמר אסף 'מזמור', שהוא ממשפחת קרח".

והנה, משל זה, הובא בדברי ה"תנא דבי אליהו"²⁴, באופן מעט שונה. וכדלהלן:

" 'מְזֻמֹּר לְאָסֶף, והלא אינו אלא בכי לאסף?

'קינה לאסף', 'נהי לאסף'²⁵ ?

מה תלמוד לומר 'מְזֻמֹּר לְאָסֶף'?

מלמד, שהיה אסף ונביאים שמחין בו בדבר.

משלו משל, למה הדבר דומה -

²³ איכה, ד' - יא'.

²⁴ רבה, פרק כח'.

²⁵ דהיינו:

שנתקשה בזה בעל המדרש, מפני מה אמר אסף "מזמור", על חורבן בית המקדש,

והלא, על דבר שכזה, היה מן הראוי לומר נהי וקינה?

לבת עניים, שהלכה למלאות מים מן הבור, ונפסק דלי של חרס, ונפל לתוך הבור,
והיתה בת עניים בוכה ומצווחת.

באתה בת המלך למלאות מים מן הבור, ונפסק דלי של זהב ונפל לתוך הבור.
הייתה בת עניים שמחה ומרקדת.

אמרו לה, עד עכשיו את בוכה ומצווחת, ועכשיו את שמחה ומרקדת!?

אמרה להן, מי שמעלה דלי של זהב הוא מעלה דלי של חרס!

כך אסף ונביאים, כיון שראו שעתידין שערי ירושלים לבנות,

שנאמר ²⁶, 'טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ',

מיד היה אסף ונביאים שמחין בו בדבר!

אמר אסף, מי שעתידי לבנות את ירושלים, הוא יעלה את אבי אבא מן הקרקע!"

והדבר צריך ביאור:

שכן, דווקא באותו המשל, יש לשפחה לשמוח שמחה גדולה, משום ששני הכלים
נמצאים באותו הבור.

ברם, בדברי אסף, אין הדבר דומה,

שכן, בני קורח נמצאים באדמת המדבר, ואילו שערי בית המקדש טבעו באדמת
ירושלים?

ה. על הפסוק האמור בתפילתה של חנה ²⁷, "יְהִינָה מְמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל

וְיַעַל, דרשו רבותינו ז"ל ²⁸:

"ולמה נקרא שמו קרח?

שבימיו נעשה קרחה בישראל.

²⁶ איכה ב' - ט'.

²⁷ שמואל א', ב' - ו'.

²⁸ "אוצר מדרשים" (אייזנשטיין), ד"ה "אל יתהלל".

הביאו הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "נחל אשכול" (על "מגילת איכה", ב' - ט').

מיד רמז הקדוש ברוך הוא לארץ, ובלעתם עד טבורם,

צעק קרח, ואמר, משה רחם עלינו!

אמר להם משה ²⁹, 'רַב לְכֶם בְּנֵי לְוִי',

מיד נבלעו, והשאר נשרפו.

ואותם שנבלעו, סברו שלא לעלות לעולם,

עד שבאה חנה, ונתנבאת עליהם,

שנאמר ³⁰, 'הֲיִהְיֶה מְמִית וּמְחַיֶּה, מוֹרִיד שְׂאוֹל וַיַּעַל'.

ובכל זאת לא היו מאמינים, עד שחרב בית המקדש,

ונבלעו שערי בית המקדש, ובאו אצל קרח ותפסם,

ואמרו -

כשיעלו אלו השערים, אף אנו נעלה עמהם".

והנה, לדברי המדרש הנ"ל, לא תוקשה אותה הקושיא ³¹:

שכן, שערי בית המקדש אשר נבלעו, באו לידינו של קורח, אשר תפסם,

ולפיכך, כאשר יבנה הבורא ית"ש את בית המקדש, הוא יעלה את השערים

הנמצאים בידינו של קורח יחד עמו.

ולהלך יתבאר בזה עוד.

ו. והנה, ממאמר הכתובים בפרשתן ³², "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, וַתִּבְלַע אֹתָם

וְאֶת בְּתִיחֵם, וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחַת, וְאֶת כָּל הָרְכוּשׁ. וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם

חַיִּים שְׂאֵלָה, וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ, וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהֵלִי, מִבּוֹאֵר:

שקורח ובניו, וכל אשר להם, ירדו לבטן האדמה, בחייהם.

²⁹ במדבר, טז' - ז'.

³⁰ שמואל א', ב' - ו'.

³¹ וכעין זה, מצאתי בדבריו של הרב חיד"א זיע"א (בספרו הקדוש "דבש לפי", מערכת ק', אות כח' - "קרח").

³² במדבר, טז', לב' - לג'.

וכפי שמצינו, במסכת בבא בתרא³³, במעשה עם רבה בר בר חנה:
"אמר ליה, תא אחוי לך בלועי דקרח.
חזאי תרי ביזעי, והוו קא מפקי קוטרא.
שקל גבבא דעמרא, ואמשינה במיא, ודעציתה בראשה דרומחא, ועייליה התם,
וכי אפיק, הוה איחרך איחרוכי.
אמר לי, אצית מאי שמעת³⁴,
ושמעית, דהוו אמרין, 'משה ותורתו אמת, והן בדאין'^{35 36}."

³³ עד' ע"א.

³⁴ כתב הרשב"ם זיע"א:

"שהרי ירדו חיים שאולה".

וכוונת דבריו, לתרץ -

היאך יתכן לשמוע דיבורם של אנשים שכבר מתו?

ועל כך השיב -

"שהרי ירדו חיים שאולה".

אולם, הרש"ש כתב לבאר בזה:

שכוונת המקרא, היא, שהם נבלעו בעודם חיים,

אבל אחר כך, בוודאי שמתו -

כי היאך הם יכולים לחיות בלא אוויר ובלא מזונות, ואיך אפשר שיחיו עד הנה.

וכמו כן, ממה שנאמר (במדבר, כו' - יא') "ובני קרח לא מתו", משמע, דזולתם - כולם מתו.

³⁵ יש להקשות בזה:

דהנה, אמרו רבותינו ז"ל (עירובין, יט' ע"א), "רשעים, אף בפתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה",

ואם כן, היאך מצינו כאן שבני קורח עשו תשובה?

ותירץ ה"תפארת ישראל":

שדווקא בפתחו של גיהנום, שאז מועילה להם התשובה, הם אינם חוזרים.

וכוונת "פתחה של גיהנום", היינו, בנוטים למות.

ומשמע משם :

שכל הבלועים במחלוקתו של קורח, אמרו, "משה ותורתו אמת, והן בדאין".

והדבר צריך ביאור :

שכן, בפרשת "פנחס" נאמר ³⁷, "וּבְנֵי קָרַח לֹא מָתוּ",

ומשמע מזה :

שכל אלו שנבלעו במחלוקת זו, מתו, ואף קורח עמהם,

מלבד בניו של קורח, אשר נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום ³⁸ ?

והנה, על הפסוק ³⁹, "לְמַנְצָחַם מִשְׁכִּיל לְבְנֵי קָרַח", כתב רש"י הקדוש :

"אסיר ואלקנה ואביאסף, הם היו תחילה בעצת אביהם,

ובשעת המחלוקת, פָּרְשׁוּ.

אבל בגיהנום, בוודאי שהם חוזרים בתשובה,

שכן, אז הם רואים את צמח פעולתם, אלא שאז כבר אין תשובתם מועילה להם.

³⁶ וביאור המעשה, כך הוא :

האמורא הקדוש רבה בר בר חנה, סיפר, שיום אחד הוא היה מהלך במדבר עם אדם ישמעאלי.

ואמר לו אותו הישמעאלי, בא ואראה לך את בלועי קורח,

והלך רבה בר בר חנה עמו, וראה שני בקעים בקרקע, והיה עשן יוצא מאותם הבקעים.

נטל הישמעאלי גיזת צמר, ושרה אותה במים, ונעץ את אותה גיזת צמר השרויה במים בראש רומחו,

והכניסה לתוך הבקע שבקרקע,

וכאשר הוציא הישמעאלי את רומחו מן הקרקע, היתה גיזת הצמר חרוכה מחמת אש הגיהנום.

אמר לו הישמעאלי, הטה אוזנך לקרקע, והקשב, מה אתה שומע מתוך דבריהם של בלועי קרח -

וכאשר עשה רבה בר בר חנה כדבריו, שמע, שהיו אומרים, "משה ותורתו אמת, והן (אנחנו) בדאין".

³⁷ במדבר, כו' - יא'.

³⁸ סנהדרין, קי' ע"א.

והובא בפירוש רש"י עה"ת (במדבר, כו' - יא').

³⁹ תהילים, מב' - א'.

וכשנבלעו כל סביבותיהם, ופתחה הארץ את פיה, נשאר מקומם בתוך פי הארץ,

כעניין שנאמר ⁴⁰, "וּבְנֵי קָרַח לֹא מָתוּ".

ושם אמרו שירה, ושם יסדו המזמורים הללו,

ועלו משם, ושרתה עליהם רוח הקודש,

ונתנבאו על הגלויות, ועל חרבן הבית, ועל מלכות בית דוד".

ועל פי זה, תתיישב קושייתנו:

שכן, כל אלו שנבלעו במחלוקת זו, מתו,

מלבד בניו של קורח, אשר יצאו משם.

והגם, שמדברי המדרשים שהובאו לעיל באות ד', מבואר שאף בניו של קורח נבלעו עמו,

מכל מקום, מדברי ה"תנא דבי אליהו" שהובאו שם, משמע:

שכל הבלועים מתו, מלבד קורח, אשר יעלה יחד עם שערי בית המקדש,

וכפי שמצינו שם -

"אמר אסף, מי שעתיד לבנות את ירושלים, הוא יעלה את אבי אבא מן הקרקע!"

ז. על מאמר הכתובים ⁴¹, "מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וְיָבֵן אֶת זֹאת, וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי יִהְיֶה אֵלָיו - וְיִגְדָּה, עַל מֶה אֲבָדָה הָאָרֶץ, נִצְתָה כַּמִּדְבָּר, מִבְּלֵי עֵבֶר. וַיֹּאמֶר יִהְיֶה, עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נִתַּתִּי לְפָנֵיהֶם, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְלֹא הִלְכוּ בְּהִי", דרשו רבותינו ז"ל ⁴²:

"אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב, 'מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וְיָבֵן אֶת זֹאת',

דבר זה, נשאל לחכמים ולנביאים, ולא פירשוהו,

עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, דכתיב, 'וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי וגו'.

⁴⁰ במדבר, כו' - יא'.

⁴¹ ירמיה, ט', יא' - יב'.

⁴² נדרים, פא' ע"א.

אמר רב יהודה אמר רב, שאין מברכין בתורה תחילה".

ובביאור עניין "שאיין מברכין בתורה תחילה", כתב ⁴³ הר"ן זיע"א:

"מצאתי במגילת סתרים של הרב רבינו יונה ז"ל ... ודאי עוסקין היו בתורה תמיד,

ולפיכך, היו חכמים ונביאים תמהים - 'עַל מָה אֶבְדָּה הָאָרֶץ',

עד שֶׁפָּרְשׂוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצֻמוֹ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַעֲמָקֵי הַלֵּב - שֶׁלֹּא הָיוּ מְבַרְכִין בַּתּוֹרָה תְּחִילָה.

כלומר, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך, שיהא ראוי לברך עליה,

שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה ...

אלו דברי הרב החסיד ז"ל, והם נאים ראויין למי שאמרם".

ובביאור עניין זה של "אין מברכין בתורה תחילה", כתב ⁴⁴ רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, באופן אחר. וכדלהלן:

"נראה לי בסייעתא דשמיא -

דמצינו, תיקנו שלשה ברכות ⁴⁵ בכל יום לתורה.

ופירשתי בסייעתא דשמיא, במקום אחר -

ברכה ראשונה, 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה', היא כנגד חלק הסוד,

לכן, נאמר 'קִדְּשָׁנוּ', כי כל קודש הוא בחכמה ⁴⁶, וחלק הסוד, הוא בחכמה.

⁴³ שם.

⁴⁴ בספרו הקדוש "בן יהודע", שם.

⁴⁵ א. "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה",

ב. "וְהַעֲרַב נָא, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ, וְצִאֲצְאֵינוּ, וְצִאֲצְאֵי צִאֲצְאֵינוּ, וְצִאֲצְאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ, וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל",

ג. "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה".

⁴⁶ במסכת שבת (לא' ע"א), מצינו:

וברכת 'וְהֶעֱרַב', כנגד הגירסה של חלק הנגלה,
לכן אומרים, 'בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל', כי הגירסה היא בפה.
וברכת 'אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹי', כנגד העיון והסברא של חלק הנגלה, אשר בחלק זה ישראל
משתבחים בפי האומות ...
והנה, יש אינם מאמינים בחלק הסוד, ולכן אלו לא ברכו בתורה תחילה, שהיא
ברכה ראשונה אשר היא כנגד חלק הסוד,
ולזה אמר, 'על עזבם את תורתִי', תורת - יו"ד,
כי חלק הסוד, הוא כנגד יו"ד דשם הוי"ה, שהוא סוד חכמה ⁴⁷ ."
ומהני"ל מבואר, דהגדר של "אין מברכין בתורה תחילה", כך הוא:
א. לביאור רבינו יונה, שהביאו הר"ן, הוא חיסרון באהבת תורה,
שלעולם, למדו תורה, ועסקו בתורה, אך לא היתה בהם, "אהבת תורה".
ב. ברם, לביאור רבינו הרי"ח הטוב, הוא חיסרון, במה שלא הודו בחלק
הנסתר שבתורה, אשר גם הוא, חיסרון באהבת כל חלקי התורה.

"אמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'והיה אמונת עתיך חסן, ישועות חכמת ודעת' וגו',

'אמונת' - זה סדר זרעים,

'עתיך' - זה סדר מועד,

'חסן' - זה סדר נשים,

'ישועות' - זה סדר נזיקין,

'חכמת' - זה סדר קדשים,

'ודעת' - זה סדר טהרות.

ואפילו הכי, 'יראת ה' היא אוצרו' ."

ומבואר שם, שסדר "קודשים", בגדר "חכמה" הוא,

וכמאמר רבינו זיע"א, "כי כל קודש, הוא בחכמה".

⁴⁷ השווה למאמר הגה"ק רבי שמעון לביא זיע"א, בפיוט הקדוש "בר יוחאי", וז"ל:

"בר יוחאי, יו"ד חכמה קדומה, השקפת לְכַבֹּדוֹ פְּנִימָה".

ולהלך יתבאר בזה עוד.

ח. על הפסוק ⁴⁸, "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, שְׁמֶךָ יַעֲקֹב - לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל ⁴⁹:
"לא שיעקר יעקב ממקומו,
אלא, ישראל עיקר, ויעקב טפל לו" ⁵⁰.

⁴⁸ בראשית, לה' - י'.

⁴⁹ ברכות, יב' ע"ב, יג' ע"א.

⁵⁰ על הפסוק (בראשית, יב' - ב'):

"וַאֲעֹשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל, וְאֶבְרָכְךָ, וְאֶגְדְּלֶה שְׁמֶךָ, וְהָיָה בְרָכָה",
 כתב רש"י הקדוש:

" וַאֲעֹשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל" - זה שאומרים 'אלהי אברהם',

'וְאֶבְרָכְךָ' - זהו שאומרים 'אלהי יצחק',

'וְאֶגְדְּלֶה שְׁמֶךָ' - זהו שאומרים 'אלהי יעקב'."

ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:

שכן, לפי מאמר הקב"ה ליעקב אע"ה (בראשית, לה' - י'), "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, שְׁמֶךָ יַעֲקֹב - לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל",

היה צריך לומר בתפילה "אלהי ישראל"?

וביארנו בזה (כך נוהגים לבאר בשם אדונינו הגר"א זיע"א, ולא מצאתיו):

שמניין תיבות "אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב", עולה כ"ו, שהוא כנגד שם הוי"ה ברוך הוא.

באופן, שאם היו אומרים "אלהי ישראל", כבר לא היה עולה המניין כך.

ולפי זה, מבואר הפסוק הראשון של הפטרת פרשת "לך - לך" (ישעיה, מ' - כז):

"לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב, וְתִדְבַר יִשְׂרָאֵל, נִסְתַּרָה דַרְכֵי מִיְהוָה, וּמֵאֲלֹהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבוֹר",

דהיינו, "למה תאמר יעקב?"

"תדבר ישראל",

כלומר, שנאמר בתפילתינו "אלהי ישראל".

והנה, במהות שם "יעקב" אע"ה, מצינו בפסוק ⁵¹, "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, יֹשֵׁב אֱהָלִים",

דהיינו, ששם זה, מורה על עניין "עסק התורה".

וכדרשתם של רבותינו ז"ל ⁵², על הפסוק ⁵³, "וַיִּיקַח יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ":
"רבי יוחנן אמר, ממשנתו".

ועוד, שעל הפסוק ⁵⁴, "מִה טָבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב", דרשו רבותינו ז"ל ⁵⁵:
"שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות".

ברם, במהות שם "ישראל", מצינו, שהוא מורה על המלכת הקב"ה, והוא מלשון
"שררת א-ל",

שכן, על הפסוק ⁵⁶, "מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל ⁵⁷:

ועל זה משיב הנביא, "נסתרה דרכי מ-ה":

היינו, שעל ידי שנאמר כך, כבר לא יהיה מניין שם הוי"ה ברוך הוא.

והוא פירוש הפסוק (תהילים, קכד - א'), "לִילֵי יְהוָה שָׁהִי לְנוּ, יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל":

דהיינו, לולי שם הוי"ה ברוך הוא, היה צריך לומר שם "ישראל".

והוא פירוש הפסוק (בראשית, יז - ה'), "וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם, וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם - כִּי אֲבָרָהֶם גּוֹיִם נִתְּתִיךָ":

שמכיוון שהגדיל הקב"ה את שמו של "אברם" ל"אברהם", לכן אומרים "אלהי יעקב".

והוא נפלא עד למאוד.

⁵¹ בראשית, כה - כז'.

⁵² "ילקוט שמעוני", "ויצא", רמז קכ'.

⁵³ בראשית, כח' - טז'.

⁵⁴ במדבר, כד' - ה'.

⁵⁵ סנהדרין, קה' ע"ב.

⁵⁶ במדבר, כד' - ה'.

⁵⁷ סנהדרין, קה' ע"ב.

"לא תִשָּׂרָה שְׂכִינָה עֲלֵיהֶם"

ומבואר, שמכיוון שלא נתבטל שם "יעקב", אם כן, בתפקידו מונחים ב' עניינים:

א. עניין עסק התורה.

ב. עניין המלכת הקדוש ברוך הוא.

ט. ידועה ומפורסמת, מחלוקתם של רבי עקיבא ורבי יהודה בן בתירא⁵⁸, האם יש לקורח חלק לעולם הבא, או לאו:

שדעת רבי עקיבא בזה -

"עדת קורח, אין להם חלק לעולם הבא,

שנאמר⁵⁹, 'וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ' - בעולם הזה, 'וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָלִי'⁶⁰ - לעולם הבא".

ודעת רבי יהודה בן בתירא בזה, וכן היא דעת רבי אליעזר -

"הרי הן כאבידה המתבקשת"⁶¹,

שנאמר⁶², 'תַּעֲיִתִי כְּשֶׁה אֲבָד, בִּקְשׁ עֲבֹדָה, כִּי מִצֻּרְתִּיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי'⁶³."

⁵⁸ סנהדרין, קט' ע"ב.

⁵⁹ במדבר, טז' - לג.

⁶⁰ שם.

⁶¹ והיינו:

שכך אמר דוד הע"ה, על בני קרח,

"תַּעֲיִתִי כְּשֶׁה אֲבָד" - שבני קרח, תעו כשה אובד,

"בִּקְשׁ עֲבֹדָה" - אתה הבורא ית"ש, ברחמיך הרבים, בקש את עבדיך, ותביאם לחיי עולם הבא,

וזאת, "כי מצורתיך לא שכחתי" - שכן, הם קיימו את כל מצוותיך. וכמאמר הכתוב (במדבר, טז' - ג'), "כי כל העדה כלם קדשים".

⁶² תהילים, קיט' - קעו'.

⁶³ יעוין שם, שרבי אליעזר למד זאת, מן הפסוק (שמואל א', ב' - טו'), "הֲיֵהוּה מִמִּית וּמִחַיָּה, מוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל".

ויעויין בדבריו⁶⁴ של גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, שביאר משמו של הגה"ק רבינו אברהם רוזאניס הזקן זיע"א, כדלהלן:

א. על הפסוק האמור בתפילתה של חנה⁶⁵, "יְהִיָּה מְמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וְיַעַל, דרשו רבותינו ז"ל⁶⁶:

"אותם שנבלעו, סברו שלא לעלות לעולם,

עד שבאה חנה, ונתנבאת עליהם,

שנאמר⁶⁷, 'יְהִיָּה מְמִית וּמְחַיֶּה, מוֹרִיד שְׁאוֹל וְיַעַל.

ובכל זאת לא היו מאמינים, עד שחרב בית המקדש,

ונבלעו שערי בית המקדש, ובאו אצל קרח ותפסם,

ואמרו -

כשיעלו אלו השערים, אף אנו נעלה עמם."

וביאר העניין, כך הוא:

קורח, סבור היה, שנפסקה הלכה כרבי עקיבא,

ואם כן, הגם שנתנבאה חנה שהם עתידים לצאת, הם לא יצאו מבטן האדמה לעולם,

שכן, אין להם חלק לעולם הבא,

והיינו:

שהקדוש ברוך הוא, הוריד את בני קורח לשאול תחתית, על ידי שבלעתם הארץ,

והוא יתברך, יעלם מבטן האדמה, לעתיד לבוא.

⁶⁴ בספרו הקדוש "נחל אשכול", על מגילת "איכה" (ב' - ט').

⁶⁵ שמואל א', ב' - ו'.

⁶⁶ "אוצר מדרשים" (אייזנשטיין), ד"ה "אל יתהלל".

הביאו הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "נחל אשכול" (על "מגילת איכה", ב' - ט').

⁶⁷ שמואל א', ב' - ו'.

ועל כן, הם לא האמינו לה.

ברם, כאשר שערי בית המקדש טבעו בארץ, ובאו לידינו של קורח,
הם הבינו, שנפסקה ההלכה כרבי יהודה בן בתירא, שיש להם חלק לעולם הבא,
ועל כן, נפלו לידיהם שערי בית המקדש,

בכדי להורות להם, שכשם שהם עתידים לצאת, כך הם עתידים לצאת.

ב. במאמר הכתוב ⁶⁸, "טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ, אֶבֶד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ, מִלְכָּה וְשָׂרֶיהָ
בְּגוֹזִים - אֵין תּוֹרָה, גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מְצָאוּ חֶזוֹן מִיְהוָה", יש רמז על ענייניו של קורח:
שכן, ראשי התיבות, של המילים "שְׁעָרֶיהָ, אֶבֶד וְשִׁבַּר", עולים בגימטריא קטנה עם
הכולל, למניין 11,

וכמו כן, שמו של "קרח", בגימטריא קטנה, עולה למניין 11.

וזאת, בכדי להורות לנו, שטעם הדבר ששערי בית המקדש טבעו בארץ, הוא,
בכדי להוציא את קורח מבן האדמה.

ג. והנה, על מאמר רבותינו ז"ל שהובא לעיל באות זי ⁶⁹, "עַל מָה אֶבְדָּה
הָאָרֶץ",
יש להקשות:

והלא, היו בהם את ג' העבירות החמורות, "עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות
דמים" ⁷⁰,

ואם כן, בוודאי שהיו צריכים להיענש על כך, ומה היא השאלה "עַל מָה אֶבְדָּה
הָאָרֶץ"?

ובביאור העניין, כתב רבינו זיע"א:

שקושייתם היתה, היאך התורה הקדושה - שהם עסקו בה ללא הרף, לא מנעה
מהם, להגיע לידי אותם ג' העבירות החמורות?

⁶⁸ איכה, ב' - ט'.

⁶⁹ נדרים, פא' ע"א.

⁷⁰ יומא, ט' ע"ב.

ועל כך השיב הבורא ית"ש -

שמחמת שהם לא בירכו בתורה תחילה, אות הוא הדבר, שהם לא החשיבו אותה כדבעי,

ולפיכך, הם למדו אותה, כמי שקורא סיפורים בעלמא.

וכשלומדים את התורה הקדושה בצורה שכזו, אזי, לא זו בלבד שאין בכוחה להגן עליהם,

אלא, שהיא נותנת כוח ביד הסיטרא אחרא, להכשילם, ולזהמם בשאר העוונות.

ד. על מאמר הכתוב ⁷¹, "טַבְּעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ, אֲבָד וְשֹׁבֵר בְּרִיחֶיהָ, מִלְּפָה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹזִים - אֵין תּוֹרָה, גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מְצָאוּ חֲזוֹן מִיְהוָה", כתב רש"י הקדוש:

"מדרש אגדה -

לפי שחלקו כבוד לארון,

שנאמר ⁷², 'שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם'

לפיכך, לא שלטה בהם בריה, וטבעו בארץ".

ומעתה, יש להקשות:

אם שערי בית המקדש, שחלקו כבוד לארון, לא שלטה בהם יד אויב,

אם כן, מפני מה, "מִלְּפָה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹזִים"?

ועל כך השיב הבורא ית"ש:

טעם הדבר, ש-"מִלְּפָה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹזִים",

הוא, מחמת ש-"אֵין תּוֹרָה",

והיינו, שהם למדו את התורה הקדושה, כמי שקורא סיפורים בעלמא.

ו. ומעתה, נשכיל ונבין, כדלהלן:

⁷¹ איכה, ב' - ט'.

⁷² תהילים, כד' - ז'.

א. טעם הדבר, שיעקב אע"ה, לא רצה שיוזכר שמו במחלוקתו של קורח, הן בבחינת שם "יעקב" והן בבחינת שם "ישראל":

הוא, מחמת ש-ב' תפקידיו, "עסק התורה", ו"המלכת הקדוש ברוך הוא", אינם שייכים אצל בעל המחלוקת.

"עסק התורה", אינו שייך אצל בעל המחלוקת, כיוון שהתורה נקנית, אך ורק על ידי השלום⁷³,

וכמאמרם ז"ל⁷⁴ -

"אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת, ואהבו את השלום, ונעשו חנייה אחת,

עכשיו אתן להם את תורתי".

וכמו כן, "המלכת הקדוש ברוך הוא", אינה שייכת אצל בעל המחלוקת,

מחמת, שאי אפשר לו לאדם, להמליך את הבורא ית"ש, בשעה שהוא אינו מאמין בהנהגתו של משה רע"ה.

ב. טעם הדבר, שלעתיד לבוא, קורח יעלה ויפרח:

⁷³ והנה, כתנא דמסייעא לי, בעניין זה, מצאתי בדבריו של הרב חיד"א זיע"א (בספרו הקדוש "דבש לפי", מערכת ק', אות כז' - "קרח") משמו של הגה"ק בעל ה"ערוות דבש" זיע"א:

דהנה, אמרו רבותינו ז"ל בפרשתן (במדבר רבה, פרשה יח', ח') -

"וקרח שפקח ה'ה, מה ראה לשטות הזו?",

והנה, מילת "פקח", עולה בגימטריא למניין 188,

ומילת "שלום", עולה בגימטריא למניין 376.

דהיינו, שמילת "פקח", היא חצי ממילת "שלום".

והנה, את מאמר הכתוב (במדבר, טז' - א'), "ויקח קרח", תירגם אונקלוס, "ואתפלג קרח",

והיינו, שעל ידי המחלוקת, חילק קורח את מניין "שלום", לחצי.

ועל ידי שהוא חשב להיות "פקח", הוא "קפח" את עצמו ואת כל אשר לו.

⁷⁴ מסכת דרך ארץ, פרק שלום.

הוא, בעבור היותו עוסק בתורה הקדושה.
ואף על פי, שבסופו של דבר הוא בא לידי המחלוקת,
מכל מקום, על ידי עסק התורה הקדושה, יש כוח להעלותו משאול תחתית.
ומעתה, נלמד להלכה ולמעשה:
שהגם, שבכוח התורה הקדושה, להציל את העוסק בה לעתיד לבוא,
בכל זאת, כל זמן שהוא אינו עוסק בה "לשמה",
והיינו, שהתורה הקדושה תִּשְׁנֶה אצלו את כל מהותו והווייתו,
אזי, בשעה שמידת הדין מתוחה, לא תועיל לו תורתו, והוא עלול להיפגע בעולם
הזה בגופו.
ועל כן, כאשר נזכה להינצל מן המחלוקת, ונעסוק בתורה הקדושה, כרצון הבורא
ית"ש, ולא כמי שקורא סיפורים בעלמא,
בוודאי ובוודאי, שנזכה להינצל מן החטא, ומאותן שעות קשות המתרגשות
ובאות,
ואף נזכה להתקדש, ב-ב' קדושותיו ודרגותיו של יעקב אע"ה - "יעקב וישראל",
שהם תכלית הווייתנו בעולם.
יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

לזיכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- משה מושי מקסים בן לילה תהילה ז"ל

~ ~ ~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבונג) בת גרסיה ע"ה
- רות חפציבה כהן (לבית פרשה) ע"ה בת פרלה תחי'
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרוחה ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה